

7. Скирбекк Г., Гилье Н. История философии: Учеб.пособие для студ.высш.учеб. заведений / Пер. с нем. В.И.Кузнецова; Под ред. С.Б.Крымского. – М.: ВЛАДОС, 2001.
8. Суркова Л.В. От теории познания – к философии познания? // Вестник МУ. Серия 7. Философия. – 2001. - № 2. – С. 3-16.
9. Філософія: Навч.посіб. – 3-те вид., стер. / За ред. І.Ф.Надольного. – К.: Вікар, 2003.
10. Философский энциклопедический словарь. – М.: Сов. энциклопедия, 1983.

І.А.Кравцова

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МОВЛЕННЄВИХ СИТУАЦІЙ НА УРОКАХ РІДНОЇ МОВИ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В статтє рассматриваетсѧ вопрос о проблемѧ изучения родного языка на основе организованной речевоѧ деятельности учащихсѧ начальной школы. Уделяетсѧ внимание дидактическим условиям использования коммуникативной компетентности младших школьников.

The article investigates the problem of studying a native language basing on student, speech activity at the elementary level a special attention is paid to didactic conditions while using communicative competence skill, of young pupils.

На сучасному етапі розвитку школи основною метою навчання української мови як державної є формування комунікативного мовлення. У початкових класах завдання з розвитку українського мовлення полягає, передусім, у розвитку умінь аудіювання і формуванні частково-мовленневих умінь – орфоепічних і граматичних – та збагаченні і поповненні словникового запасу і на їх основі розвитку комунікативного мовлення.

Початок шкільного життя є початком особливої навчальної діяльності, яка вимагає від дитини не тільки значного розумового напруження, але й більшої фізичної витривалості, вольових зусиль. Сформувати духовно багату,

соціально активну особистість можна тільки в тому разі, якщо вона оволодіє мовою як засобом спілкування, мислення, пізнання, самовираження, самоутвердження її в колективі. З огляду на це винятково важливою є ідея єдності мовної освіти й мовленнєвого розвитку школярів. Один із перспективних шляхів реалізації такої проблеми – навчання рідної мови на сонові організованої мовленнєвої діяльності дітей.

Грунтовне володіння мовленням – це ключ до пізнання, освіченості, розумового розвитку, повноцінної участі в суспільному житті.

Міцні знання з мови та добре розвинуте мовлення сприяють успішному засвоєнню знань і з інших предметів.

Одним із засобів реалізації завдань з розвитку мовленнєвої діяльності учнів є створення на уроці навчально-мовленнєвих ситуацій. Такі ситуації використовуються на різних етапах уроку. Вони допомагають зацікавити дітей, викликати в їхньому розумі появу певних життєвих образів, привернути їхню увагу до виучуваного матеріалу, залучити учнів до творчої пошукової діяльності.

Сьогодні актуальним для вчителя є питання структури різних видів спеціальних мовних і загальнодидактичних умінь і навичок, раціональних методів формування їх.

Навчальна діяльність учнів зумовлюється поставленою метою і мотивами. “Поняття діяльності треба пов’язувати з поняттям мотиву. Діяльності без мотиву не буває” [2,18].

Мотиви навчальної діяльності мають велике значення як для оцінювання теоретичної і практичної значущості предмета, так і для виховання пізнавальних інтересів учнів. Дослідження показують, що усвідомлений мотив діяльності допомагає учневі активніше, швидше засвоювати знання, набувати вміння і навички.

У навчальній діяльності психологи виділяють *дію* – процес, що підпорядковується меті, і *операцію* – спосіб реалізації дії. “Операція, - пише О.М.Леонтєв, - являє собою зумовлену суть дії, але вона не тотожна з дією... Дія зумовлюється метою, операція ж залежить від умов, в яких ця мета визначена” [2,12]. Отже, до дії спонукає мета. Наприклад, щоб уміти розпізнавати значущі частини слова (мета), учні

повинні опанувати такі граматичні поняття, як основа, закінчення, корінь, префікс, суфікс, знати їх характерні особливості, виконати багато вправ, навчитися робити морфемний аналіз слів. Одночасно вони засвоюють правильне написання префіксів, суфіксів, голосних у коренях слів, тощо. Проводиться також робота над збагаченням їхнього словника, формуванням правописних і мовленнєвих навичок.

Кожна дія складається з операцій. Послідовна реалізація операцій – це процес виконання дії. Скажімо, щоб визначити префікс у слові, треба виконати такі операції: визначити основу слова; відшукати в основі корінь слова (перевірити правильність операції добром споріднених слів); подивитися, чи є частина основи, що стоїть перед коренем; з'ясувати, якого значення чи відтінку значення надає ця частина основи слову.

Хоч дії різняться комбінацією операцій, усі вони мають майже постійну структуру, що включає чотири етапи: *орієнтацію, планування, реалізацію і контроль*.

“Операція прирівнюється до навички, а дія – до вміння; навички розглядаються як результат переходу дії в операцію” [3,46].

Працюючи над мовленнєвими ситуаціями, учні вчаться не лише створювати текст, що є дуже важливим чинником розвитку, вони стають активними учасниками створення уроку, набувають вміння бути толерантними, поважати думку іншого учня, цивілізовано спілкуватись, вдосконалюють свій словниковий запас та вимову.

У процесі тренування операції з мовленнєвими ситуаціями, що ґрунтуються на вже вироблених навичках (поділ слова на склади, визначення наголошеного і ненаголошених складів, поділ слова на морфеми і визначення кореня, добір споріднених слів), швидше згортаються, автоматизуються – і внаслідок цього вміння переходить у навичку, завдяки якій учень правильно пише у словах ненаголошені *e, u*, що перевіряються наголосом.

Соціальні мовні вміння і навички поділяються в сучасній методиці на три типи: 1) навчально-пізнавальні, або навчально-мовні (сприяють кращому усвідомленню мовних

понять і фактів); 2) правописні (орфографічні та пунктуаційні); 3) вміння і навички в розвитку мовлення.

Успішно сформувані навчально-пізнавальні вміння і навички, що створюють передумови для усвідомлення учнями суті виучуваних мовних явищ, можливо завдяки тривалій систематичній роботі, яка проводиться після засвоєння основних теоретичних положень.

Вироблення *комунікативних умінь і навичок* створювати усні і писемні висловлювання – процес досить складний.

У методиці виділяються два ступені мовної діяльності: простіший – оволодіння мовними засобами та способами вираження думки – і складніший – розвиток різних видів зв'язного мовлення, вироблення навичок комунікації.

“Розвиток різних видів зв'язного мовлення, вироблення умінь і навичок комунікації – це вже якоюсь мірою акт творчості” [1,14]. У 3 класі на уроках розвитку зв'язного мовлення учні ознайомлюються з функціональними стилями, зокрема з науковим і художнім описом. Вони дізнаються, що науковий опис конкретний, документально точний, дає чіткий перелік ознак і властивостей, мова його лаконічна. У художньому описі передається враження про предмет, виявляється ставлення автора до зображуваного, виділяються ознаки, що найбільше вражають; у таких описах використовуються образні засоби тощо.

Вміння і навички зв'язного мовлення формуються на основі аналізу структурно-композиційної форми тексту-зразка. Складаючи опис, учні не копіюють зразка, що аналізувався, а лише спираються на нього як вихідну модель, готуючи висловлювання на іншу подібну тему. Власна мовна діяльність їх спирається поки що або на зміст, або на модель, виражену планом. Вони розв'язують лише завдання, пов'язані з оформленням змісту, відбором мовних засобів для його вираження, з мовностилістичним оформленням думки.

Ускладнюється мовна діяльність школярів тоді, коли вона залежить від екстралінгвістичних (позамовних) факторів. Це вимагає від них складних комунікативних умінь: знання різних виражальних засобів мови, вміння вибирати з синонімічних варіантів один, що найбільше підходить до

конкретної мовної ситуації і мети спілкування. Учень повинен орієнтуватися в умовах спілкування, думати, що сказати в тій чи іншій ситуації, відшукувати адекватні мовні засоби для передачі певного змісту, підпорядковувати своє мовлення (усне і писемне) конкретним завданням спілкування.

Виробляються такі вміння і навички в процесі щоденного правильного усного мовлення, навчального спілкування на уроках, вивчення стилістичних засобів, виконання різних видів вправ, а також при написанні творів.

Вправи з використанням мовленнєвих ситуацій створюють на уроці атмосферу спілкування, співбесіди, обміну думками, дають змогу дітям активно вести діалог “учень – вчитель”, “учень-учень”.

Мовленнєва ситуація має свою структуру і є ефективним методичним прийомом розвитку комунікативного спілкування. Вводячи учнів у мовленнєву творчість, потрібно організовувати роботу так, щоб виконання більш простих завдань за зразком, за аналогією готували до складніших, конструктивніших (зіставити, доповнити, реконструювати), творчих.

У дітей формується уявлення про типову мовленнєву ситуацію. Вони усвідомлюють, що стосовно до мети й умов спілкування про одне й те ж можна розповісти по-різному. Добір способу викладу думок залежить від задуму: хочемо щось розказати, образно описати предмет або точно назвати його ознаки, довести свою думку.

Одночасно опановуючи з учнями розповіді, описи, міркування, провідне місце слід відводити найпростішому жанру висловлювання-розповіді. На уроках з розвитку зв'язного мовлення необхідно розподіляти систему мовленнєвих вправ між учнями з урахуванням динаміки їхнього мовленнєвого розвитку, особливостей кожного.

Вправи з розвитку комунікативних компетентностей позитивно впливають на актуалізацію словникового запасу школярів, удосконалюють звукову вимову та граматичний лад, а також поліпшують оволодіння учнями культури мовлення, як засобу спілкування, пізнання й учіння.

Система роботи над зв'язним мовленням повністю узгоджується зі структурою мовної діяльності, з основними її етапами.

Завдяки формуванню вмінь і навичок через дію школярів вчаться розуміти мотиви діяльності, визначити суттєві ознаки мовних явищ і понять, систему операцій засвоєння їх. Усвідомлена навчальна діяльність виховує в учнів упевненість у своїх знаннях і діях.

Використання навчальних мовленнєвих ситуацій, як спеціальних вправ, сприяють формуванню навичок та вмінь комунікативної діяльності, яка є підґрунтям для формування висококультурної, толерантної людини, здатної успішно жити й працювати в сучасному суспільстві.

Література

1. Кабанова-Меллер Е.Н. Учебная деятельность и развивающее обучение. – М.:1981. – С.14.
2. Леонтьев А.Н. Общее понятие о деятельности. – В кн.: Основы теории речевой деятельности. – М.: 1974. – С.12.
3. Тростенцова Л.А. «Действие» и «операция» при анализе процесса изучения морфологии. – Рус. язык в школе. – 1979. – №6. – С.46.

І.В.Могілей

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗИЧНИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ ЕМОЦІЙНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

В статье рассматриваются активные формы обучения на материале украинского музыкального фольклора, которые повышают возможности учебного процесса в решении проблемы формирования эмоционального воспитания младших школьников.

In the article it is distinguished the active forms of work with the material of Ukrainian musical folklore; which promote the education process possibilities with decision of the problem in emotional education of junior pupils.

Формування емоційної культури школярів є одним з основних завдань сучасної музичної педагогіки. Учитель має